ЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ психічного здоров'я: Україна у фокусі міжнародної уваги

За матеріалами конгресу Товариства психіатрії, психотерапії, психосоматики та неврології (DGPPN)

(23–26 листопада 2022 р., Берлін, Німеччина)

Ю.А. Крамар,
ДУ «Інститут геронтології ім. Д.Ф. Чеботарьова НАМН України», м. Київ

До вашої уваги представлено короткий огляд міжнародного Конгресу із фокусом уваги на проблемах України, зокрема у світлі психічного здоров'я. 23–26 листопада 2022 року в Берліні (Німеччина) відбувся Конгрес Товариства психіатрії, психотерапії, психосоматики та неврології (DGPPN). Конгрес є масштабною подією із численною кількістю доповідей на різну тематику. Високоякісна наукова програма конгресу DGPPN 2022 (від тривожного до обсесивно-компульсивного розладу) забезпечила повний огляд поточних розробок у сфері психічного здоров'я — із практичними ідеями щодо профілактики, діагностики та терапії. Завдяки широкому колу тем, відомим експертам і відмінним можливостям для постійного навчання Конгрес DGPPN зарекомендував себе як центральний форум у сфері психіатрії та психотерапії. Усі учасники за чотири дні мали змогу отримати розгорнутий огляд поточних подій у галузі психіатрії, психотерапії та психосоматики. Цей захід об'єднав понад 8 тис. фахівців у сфері психічного здоров'я. Так, упродовж чотирьох днів відбулось 650 виступів. Програма конгресу охоплювала всі актуальні питання психічних захворювань, приділяючи велику увагу біологічним і психотерапевтичним темам, а також соціальній психіатрії. Водночас важлива увага приділялася політичним, соціальним і культурним питанням охорони здоров'я. Із-поміж них майже завжди можна було знайти доповідь, яка стосувалася саме України. Цей факт свідчить про те, що питання України та її громадян перебувають у фокусі особливої уваги колег із Німеччини.

Під час проведення Конгресу порушували такі питання, як: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), психотравма внаслідок тортур, допомога переміщеним особам з України. Важливо, що проблема українців, які проживають в Україні та за її межами, була однією з ключових тем на Конгресі психіатрів, психотерапевтів та неврологів Німеччини. У роботі Конгресу взяли участь близько 20 лікарів українців. Деякі лікарі працюють у Німеччині та створюють осередки допомоги українцям у своїх лікарнях, інші — надають допомогу постраждалим в Україні. За ініціативи Українського Лікарського Товариства Німеччини, DGPPN офіційно запросило делегатів з України. Інша частина учасників взяли участь за сприяння Товариства психіатрів та Міністерства охорони здоров'я.

Як зазначив голова симпозіуму «Війна, втеча та травматизація», президент товариства, професор, доктор медичних наук Томас Польмахер, щорічний саміт експертів із психіатрії та психотерапії представляє всі аспекти цієї галузі і є визначальною подією для всіх професійних груп у сфері психічного здоров'я. Одним із найголовніших завдань товариства є покращення психосоціальної допомоги мільйонам людей у всьому світі, які вимушені тікати від війни, насильства, голоду та порушень прав людини. Це також створює величезний виклик для медичної допомоги в Європі, та в Німеччині зокрема.

Так, лише в Німеччині кількість осіб, які прибули з України, становить близько мільйона. Сфера психіатрії та психотерапії стикається з непростими завданнями, оскільки багато новоприбулих пережили травматичний досвід і мають травматичні розлади або страждають на інші психічні порушення. Під час цього заходу колеги мали можливість ділитися власним, досить успішним, досвідом. Хоча, як зазначають експерти, всім стає очевидно, що кількість осіб, котрі звернулись по медичну допомогу за кордоном, значно нижча, ніж тих, хто насправді її потребує.

Психічне здоров'я в кризових умовах: об'єднана думка лікарів

Спеціалісти погоджуються, що в умовах війни можлива будь-яка реакція людини на стресові події. Адже це є нормальна реакція на протиприродну загрозливу ситуацію для життя людини. Така реакція не залежить від того, чи перебувала особа безпосередньо під обстрілами, чи втрачала близьких, чи згадана ситуація була можливою взагалі. Проблема реакції на гострий чи хронічний стрес часто відстрочена в часі та дає про себе знати згодом.

В одній із доповідей зазначалось, що загалом у популяції 2,4 % становлять біженці. У 40 % осіб відбувається спонтанна ремісія ПТСР. Проте ті, хто все ще страждають на цей розлад, стикаються із соціальними, медичними та побутовими перепонами на шляху до отримання належної допомоги. Крім того, не менш важливою, ніж медична, є саме соціальна проблема. Щодо соціальних аспектів життя, особливістю Німеччини стало те, що виплати здійснюються з першого дня звернення громадянина України за прихистком. Німеччина забезпечує житлом та, на відміну від інших переміщених осіб з інших країн, українцям забезпечується медичне страхування. Втім, наявні мовні бар'єри долаються завдяки волонтерським зусиллям, оскільки багато із лікарів у Німеччині за походженням українці.

Н. Наливайко у своєму виступі на симпозіумі «Наслідки травми при гострій кризі. Україна» поділилася власним досвідом роботи в умовах війни. Її доповідь була емоційною та викликала бажання розділити проблему України. Колеги з Німеччини в дискусії висловлювали слова поваги, розуміння та обговорювали шляхи для подальшої співпраці.

Лікарі, котрі практикують у Німеччині, О. Молдавські та Д. Хефнер (Мангейм, Німечина) поділились власним досвідом роботи з громадянами України. На згадану тематику було представлено також стендову доповідь. У розрізі клінічної картини лікарі зазначили, що класичним клінічним випадком особи, яка потребує психологічної підтримки, є жінка, середній вік, якої становить 35 років. Найчастіше вона має двох дітей та вищу освіту.

Цікавим, як зазначили лікарі, також є фокус на видозміні симптоматики. Вони помітили, що із часом відбувається зростання афективних і пов'язаних зі стресом розладів. Аналіз захворюваності свідчить про незабезпеченість у системі охорони здоров'я на 60–80 %. Серед таких причин — незнання запропонованого протоколу лікування, мовний бар'єр, стигматизація. Тому нагальною потребою є інформування про можливості отримання допомоги в Німеччині. На іншому симпозіумі «Війна в Україні — виклики для психічного здоров'я» виступив лікар із Польщі професор Д. Сомоховіец. Досвід польських колег свідчить про подібну психопатологічну картину. Проте позитивними відмінностями є подібність у культуральному, соціальному та мовному аспектах. Це суттєво спрощує надання медичної допомоги українцям поза межами України.

Так, значною проблемою є не лише розвиток психічних розладів у громадян України, які користуються тимчасовим захистом, а й супровід осіб, які раніше страждали на психічні розлади. Адже безперервне та негайне забезпечення медикаментами стає певним викликом у країнах Європи, де візит до вузького спеціаліста відкладається на тижні, а той місяці. У Польщі значну допомогу надавали саме волонтери. Як зазначив пан Сомоховіец, дещо швидшою є також інтеграція українських колег у систему надання медичної допомоги у Польщі.

Активну участь у роботі цьогорічного конгресу брали лікарі, які надають допомогу в Україні. Зокрема, захід відвідали психіатри Хмельницького обласного медичного центру психічного здоров'я та Інституту психосоматики та травматерапії. Інші колеги з України О. Сувало та Л. Рахман відвідали Університетську клініку психіатрії та психотерапії, Шаріте. Цей клінічний комплекс, який розташований у чотирьох районах Берліна, є найбільшою клінікою в Європі, а також університетською клінікою для Берлінського університету імені Гумбольдта і Вільного університету Берліна.

Висновки

Нині допомога українцям організовується досить жваво та покращується в режимі реального часу. Власне, на Конгресах є можливість ознайомитись із організацією такої допомоги та її особливостями. Отриманий раніше досвід також є суттєвим підґрунтям. DGPPN 2016 року зробила найважливіші висновки щодо психосоціальної допомоги біженцям, які можна знайти за посиланням: https://www.dgppn.de.

Медична етика — це жива реальність, про що свідчить зростаюча кількість установ, які організовують консультації за клінічними випадками. В умовах війни ресурсом, який виявився найефективнішим, стали саме люди. Адже особи з психологічними потребами є найвразливішою категорією. Тому їм потрібні не стільки організаційні заходи, а й безпосередня підтримка конкретної людини.

Я, Юлія Крамар, є автором статті і тимчасово залишаюсь у Німеччині. Ви можете звернутись у разі потреби в організації допомоги особам із психічними розладами або з будь-яких інших питань на мою електронну адресу: voitenko.julia@gmail.com.